

megismertetése terén. S remélhetőleg további kortárs szerzőket is olvashatunk e hiánypótló feladatra vállalkozó sorozatban. (*Pázmány Péter Katolikus Egyetem*, 1998, 1999)

BENDE JÓZSEF

SIR STEVEN RUNCIMAN: A KERESZTES HADJÁRATOK TÖRTÉNETE

Magyar nyelven először jelent meg a kereszties hadjáratok történetét teljes egészében feldolgozó, tudományos, mégis olvasmányos munka Sir Steven Runciman művének itthoni kiadásával.

Runciman könyvét egy átható, egységes történelemszemlélet jellemzi, amely nagy ambícióval, szinte tökéletes felkészültséggel, óriási műveltséggel és egy komplett koncepcióval egészül ki. A szerző nagy erénye, hogy alaposan dolgozza fel, illetve tolmácsolja a kortársak írott forrásait, hangsúlyozva, hogy ezek a krónikások „igen jól értették mesterségüket”. A három kötetet (I. Az első kereszties hadjárat és a Jeruzsálemi Királyság megalapítása, II. A Jeruzsálemi Királyság és a Frank Kelet 1100-1187, III. Az Akkoni Királyság és a kései kereszties hadjáratok) egybekötve tartalmazó több mint ezer oldalas könyv felöleli az előzményektől (a szent helyek tiszteletének kialakulása, az első zarándoklatok, illetve a bizánci „kereszties” hadjáratok stb.) az utolsó kereszties erőd, Akkon elestéig a történeteket. Az utolsó fejezetben a Szentföld teljes elvesztése utáni kereszties hadjáratok leírásával teszi teljessé, a kereszténység egyik legnagyobb vállalkozásának ismertetését.

A mű minden egyes fejezete egy-egy bibliai idézettel kezdődik, hogy aztán tetemes ismeretanyagot felvonultatva objektív képet mutasson be a hadjáratok külső és belső történéseiről, a körülményekről, amelynek pontos bemutatására Runciman a megszokottnál is nagyobb hangsúlyt fektet. Elválasztja egymástól a melléktörténeteket és a fő áramlatot, valamint az egyes központi jelentőséggel bíró eseményeket több szempontból is vizsgálja (bizánci-frank, frank-muszlim, muszlim-bizánci), kerülve a minősítést. A dolgok Runciman előadásában vannak okok és következmények, és vannak célok, a hadjáratok résztvevői az ezeket formáló, vagy éppen elszennvedő hús-vér emberek, akik az egyik részről próbálnak bizonyítani, s életcéljukat valóra váltani (frankok), s a másik részen pedig azok vannak, akik a hódításukat próbálják

megvédeni a támadóktól (muszlimok). Runciman azzal, hogy részletesen bemutatja a cselekményt, s ragaszkodik a lehető legnagyobb hitelességhez, legendákat mutat be, egy olyan kort, amelyben az emberek bizonyítási kötelezettségei nem csak e világból származtak. A kötet tartalmi felosztásából is kitűnik, hogy a szerző a legfontosabbnak az első kereszties hadjáratot tartja. Részletesen foglalkozik a Clermonti zsinattól (1095), egészen Jeruzsálem elfoglalásáig (1099) és a kereszties államok (Edesszai Grófság, Antiókhiai Hercegség, Tripoliszi Grófság és a Jeruzsálemi Királyság) megalapításáig ezzel a négy esztendővel, és a hadjáratokat irányító és befolyásoló főbb személyekkel (II. Orbán pápa, Alexiosz bizánci császár, Le Puy püspöke, IV. Toulouse-i Rajmund, Normandiai Róbert, Flandriai Róbert, a normann Boemund, Bouillon Gottfried és testvére Balduin, aki az első jeruzsálemi király lett). Hősök és árulók, cselvetések és hihetetlenül fényes diadalok, legendák és kisebb csodák, gyakran nagy tragédiák övezik a kereszties hadjáratokat, amelyekben sokan a gondviselést látják. E peregnatiok résztvevői egy ma már elfeledett kor játékszabályai szerint cselekedtek, illetve ragadták magukhoz a kezdeményezést, hogy ők alakítsák ki azokat. Életüket mindenkor feláldozhatónak tartották a hitükért, a fogadalmukért, egy célért, amelyet igaznak és szentnek vélték.

Runciman könyve igazi alapmű, amely joggal tarthat idehaza is igényt az érdeklődésre. (*Osiris Kiadó*, Budapest, 1999)

PÁNCZÉL HEGEDŰS JÁNOS

NÉMETH LÁSZLÓ ÉLETE LEVELEKBEN (1949-1975)

Németh László halála után lánya, Németh Ágnes kezdte el összegyűjteni az író hátrahagyott leveleit. Évtizedes kitartó munkájának köszönhetően jelenhetett meg az életműsorozat részeként még 1993-ban a *Németh László élete levelekben* című könyv, amely a hagyatékból, illetve az egykori barátoktól és pályatársaktól előkerült levelezés 1914-től 1948-ig terjedő részét tartalmazta. A közelmúltban három vaskos kötetben, a korábbi kiadvány leveleinek számozását folytatva, lényegében azonos szerkesztési elveket tükröző formában látott napvilágot a fennmaradt anyag további hányada.

A kötetek nem tartalmazzák Németh László nyílt leveleit, továbbá a családi levelezés-